

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ІЛЬІН Михайло Вікторович

УДК 159.923-056.3(043.3)

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ ІНФАНТИЛІЗМ ЯК
ЧИННИК САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ**

19.00.01 – загальна психологія, історія психології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата психологічних наук

Луцьк – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Інституті психології імені Г.С. Костюка НАПН України

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент
Луньов Віталій Євгенович,
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця,
доцент кафедри загальної та
медичної психології

Офіційні опоненти: доктор психологічних наук, професор
Кіреєва Зоя Олександрівна,
Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова,
завідувач кафедри загальної психології та
психології розвитку особистості

кандидат психологічних наук, доцент
Іванашко Оксана Євгенівна,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки,
доцент кафедри педагогічної та вікової психології

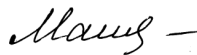
Захист відбудеться 18 грудня 2020 року об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 32.051.05 у Волинському національному університеті імені Лесі Українки за адресою: вул. Потапова, 9, м. Луцьк, 43024.

З дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://vnu.edu.ua> та у бібліотеці Волинського національного університету імені Лесі Українки за адресою: вул. Винниченка, 30 а, м. Луцьк, 43024.

Автореферат розісланий 18 листопада 2020 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Л. Я. Малімон

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні зміни соціальної та економічної сфер в державі, необхідність пошуку інноваційних підходів в багатьох галузях першочергово вимагають від громадян психологічної готовності до змін та нових форм роботи. Але зазвичай державні інституції, за відсутності відповідної державної політики, звертають увагу на психологічну освіту населення, переважно, фрагментарно, лише в окремих проєктах з неформальної освіти.

Сучасне суспільство пост-постмодерну характеризується, передусім, трансформаційними процесами, які супроводжуються суттєвими змінами декларативних цінностей на фоні ригідної модифікації соціальної організації. Відтак, особливого сенсу набуває необхідність узагальнення існуючих та формування нових адекватних моделей соціальної поведінки. Відповідно, посилюється вирішальна роль суб'єктності особистості, яка здатна не тільки брати участь у соціальних змінах, а й реалізовувати їх, орієнтуючись на зрілі патерни та цінності.

Узагальнення світового досвіду реалізації реформ доводить, що втілення значної кількості соціальних проєктів обертається невдачею саме через ігнорування факторів зрілої позиції суб'єктів. Зовнішньо демонстрована байдужість працівників, нездатність витримувати стресові ситуації, уникання відповідальності за рішення, прокрастинація та відсутність проактивного підходу до професійної діяльності визначають необхідність подальших кроскультурних психологічних досліджень особистісних predisposicій.

Зазначена проблема набуває актуальності також в контексті дослідження поведінки великих груп, зокрема професійних організацій, спільнот, етносів тощо. Так, відповідно до звітів південнокорейських інвестиційних компаній, саме «недоросле» ставлення українських працівників до виконання зобов'язань сприяло уповільненню термінів реалізації проєктів, знижувало якість кінцевого продукту, а іноді й унеможливлювало його випуск загалом. Відповідно, актуалізується проблема співвідношення моделей самопрезентації особистості, декларування поведінкових репрезентантів та її реальної спроможності зріло виконувати свої зобов'язання, зберігати ресурсність та проактивність.

У зв'язку із зазначеним, дослідження феноменології інфантилізму є важливою проблемою когнітивно-поведінкових наук. Оглядовий аналіз численних наукових праць засвідчує складність цього конструкту як на рівні загально-методологічного аналізу, так і на рівні пошуку його емпіричних корелятивів.

Отже, необхідність дослідження інфантильності як особистісного конструкту, який може викривлювати активність суб'єкта й детермінувати відповідні моделі самопрезентації, є актуальною теоретичною проблемою загальної психології, яка, попри свою значущість, не стала предметом окремих монографічних та дисертаційних досліджень.

Проблемою інфантилізму переважно займалися фахівці клінічних напрямів (Г. Антон, Е. Бріссо, В. Грачов, Є. Ісаєва, Е. Ласег, А. Мельникова, Г. Сухарева та ін.), дослідники з психології та вікової психології (К. Абрахам, Г. Гуг-Гельмут, Є. Ільїн, Є. Кельмішкєйт, В. Ковальов, Р. Корбо, М. Савчин, Ю. Форманюк, А. Фройд, З. Фройд, К. Юнг, Т. Яценко та ін.), соціологи, які досліджували таке поняття, як соціальний інфантилізм (Ю. Давидов, Г. Єфімова, З. Орлова, К. Платонов та ін.).

Таким чином, необхідність конкретизації загальнотеоретичних положень психологічного інфантилізму, визначення етно-культуральної обумовленості його проявів, а також необхідність розробки та впровадження в практику психологічної допомоги особистості програм корекції самопрезентації зумовили вибір теми дисертаційного дослідження «Психологічний інфантилізм як чинник самопрезентації особистості».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в межах комплексних науково-дослідних тем «Діяльнісна самореалізація особистості в освітньому просторі» (номер держреєстрації 0114U000602) та «Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми» лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (протокол № 8 від 25.09.2014 р.) й узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26.06.2015 р.).

Об'єктом дослідження є феномен психологічного інфантилізму особистості.

Предмет дослідження — психологічний інфантилізм як чинник самопрезентації особистості.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні й емпіричному вивченні інфантилізму особистості, встановленні його структури та зв'язку із самопрезентацією суб'єкта.

Гіпотези дослідження: функціональна обумовленість психологічного інфантилізму та моделей самопрезентації особистості визначається специфікою стратегій і тактик самопрезентації, особистісними predisposиціями,

напруженістю механізмів психологічних захистів та полімодальністю Я; моделі психологічного інфантилізму представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій мають специфічну культурну обумовленість.

Перевірка гіпотез дослідження та досягнення його мети передбачали розв'язання таких **завдань**:

1. На основі результатів теоретико-методологічного вивчення проблеми узагальнити основні підходи до проблеми психологічного інфантилізму особистості, чинників та моделей її самопрезентації.

2. Розробити за результатами експертного оцінювання модель психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості.

3. Емпірично визначити культурно-обумовлені моделі та тактики самопрезентації представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій.

4. Емпірично узагальнити культурно-обумовлені прояви інфантилізму, механізмів психологічних захистів, особистісних якостей та полімодальності Я представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій.

5. Розробити кроскультурні моделі психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості.

6. Розробити програму соціально-психологічного тренінгу з корекції інфантилізму особистості та розвитку адекватних моделей самопрезентації.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали: положення про особистість як активного суб'єкта життєдіяльності й саморозвитку, взаємопов'язані принципи детермінації та суб'єктної активності (К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, М. Боришевський, С. Максименко, С. Рубінштейн, Д. Фельдштейн та ін.), генетико-модельючий підхід С. Максименка, системно-структурний підхід (Б. Ананьєв, В. Ганзен, Б. Коссов, О. Конопкін, Б. Ломов, В. Юрченко), загальні положення теорії особистості (Є. Ільїн, С. Майєр, М. Селігман, Р. Соломон), її самопрезентації (А. Кононенко, R. Baumeister, E. Goffman, M. Leary & R. Kowalski, B. Schlenker, J. Tedeschi, M. Weigold), зокрема захисного комплексу особистості (А. Бонд, Дж. Вейлант, Р. Плутчик, З. Фройд, А. Фройд).

Методи дослідження: *теоретичні* (порівняння, синтез, моделювання, абстрагування, системний, теоретичного аналізу та узагальнення наукових першоджерел з досліджуваної проблематики); *емпіричні* (тестування із застосуванням методик «Велика п'ятірка» й контекстного реконструювання полімодального Я для визначення особистісних predisposицій інфантилізму;

опитувальника перфекціоністської самопрезентації особистості за П. Х'юїттом та Шкали вимірювання тактик самопрезентації (Lee S.-J., Quigley B.) для визначення різних аспектів самопрезентації; опитувальника М. Бонда для вивчення структури психологічних захистів); *методи статистичної обробки даних: метод дискретивної статистики* (для опису емпіричних даних, їх систематизації, наочного представлення у вигляді таблиць та графіків, кількісного опису), *факторний аналіз* (виявлення факторів для пояснення структури інфантилізму особистості), *кореляційний аналіз* за допомогою критерію Пірсона (для встановлення зв'язків між особистісними predisposиціями, які обумовлюють прояви інфантилізму та стратегії і тактики самопрезентації). Статистична обробка даних здійснювалась за допомогою SPSS для Windows версія 25.

Організація і база дослідження. Відповідно до поставленої мети та завдань дослідження була сформована дослідницька вибірка. У кроскультурному дослідженні брала участь молодь з чотирьох країн: з Південної Кореї – 53 особи, з Японії – 48, з Сполучених Штатів Америки – 46 і з України – 127, загалом – 274 особи. Середній вік досліджуваних 21 рік. Середній вік корейців складає 22 роки, японців – 19, американців – 22 роки, українців – 21,8 років. Статевий розподіл вибірки: 108 (40%) юнаків та 166 (60 %) дівчат. За сімейним станом усі досліджувані неодружені та не мають дітей.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в тому, що:

вперше: запропоновано за результатами експертного оцінювання модель психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості; емпірично доведено функціональну обумовленість психологічного інфантилізму та моделей самопрезентації особистості, що визначається специфікою стратегій і тактик самопрезентації, особистісними predisposиціями, напруженістю механізмів психологічних захистів та полімодальністю Я; за результатами кроскультурного дослідження розроблено емпіричні моделі психологічного інфантилізму представників різних культурних традицій, в яких інфантилізм визначається такими патернами: «Всемогутня категоризація (категоричність)», «Нарцисична домінантна ворожість», «Реактивна відповідальність», «Соціальна бажаність» (корейська культура); «Перфекціоністська демонстративність», «Просоціальна нейротична бажаність», «Інтроєктивна церемоніальність», «Ідеалізація-дисоціювання», «Екстравертивна дієвість» (японська культура); «Популістична експансивність», «Іміджева конкретність», «Правильність – раціональна альтруїстичність», «Цинічність» (американська культура), «Інфантильна крайнісна хвалькуватість», «Проективна іпохондрична

залежність», «Ідеалістичність», «Поміркованість», «Ідеалізація-регрес» (українська культура); доведено їх специфічну культурну обумовленість;

уточнено на засадах культурно-історичного підходу поняття психологічного інфантилізму та самопрезентації особистості як складних патернів поведінки в колективній (інтерпсихологічна функція) та внутрішній (інтрапсихологічна функція) формах;

удосконалено наукові уявлення про взаємообумовленість психологічного інфантилізму комплексом механізмів психологічних захистів та полімодальністю Я; розуміння кроскультурної обумовленості моделей самопрезентації особистості.

подальшого розвитку набули положення щодо особистісної predisпозиції та культурної обумовленості суб'єктної самопрезентації.

Практичне значення дисертаційної роботи полягає в тому, що емпіричним шляхом обґрунтовано адекватність апробованого комплексу діагностичних засобів щодо вивчення психологічного інфантилізму, стратегій, тактик самопрезентації особистості; розроблені моделі інфантильності можуть використовуватися психологами як мішені психокорекційної роботи щодо формування проактивної зрілості особистості, її суб'єктного потенціалу. Основні теоретичні узагальнення можуть бути використані при викладанні навчальних дисциплін «Загальна психологія», «Психологія особистості», «Психодіагностика», «Соціально-психологічний тренінг».

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (довідка № 18 від 21.10.2018 р.); Люблинського католицького університету імені Яна Павла II (довідка № 11 від 23.11.2017 р.); Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (довідка № 39 від 10.05.2019 р.); в консультативно-психологічну практику ГО «Федерація всесвітнього миру» (довідка № 23 від 14.07.2020 р.); Київського реабілітаційного центру «XXI століття» (довідка № 17 від 11.04.2017 р.); науково-дослідну роботу Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (довідка № 187-01 від 07.09.2016 р.) та Східноєвропейської федерації наукової аналітики МАНВО (довідка № 17 від 21.12.2018 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідалися на засіданнях лабораторії психології навчання імені І.О. Синиці Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (2014-2019 рр.), міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах: II круглому столі із міжнародною участю «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи на пошану професора А.І. Шинкарюка та до 100-річчя заснування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка»

(м. Кам'янець-Подільський, 2016); III міжнародній науково-практичній конференції «Громадське здоров'я: соціальні, педагогічні та психологічні виміри» (м. Люблін, 2017); міжнародній науково-практичній конференції «Психічне здоров'я: 2018» (м. Київ, 2018); круглому столі «Наукова спадщина І.О. Синиці в контексті сучасної педагогічної психології» (Київ, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019); Всесвітньому конгресі президентів університетів «The Peace of Humankind and the Role of University in the Next 100 Years» (Сеул, 2020).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи висвітлено в 7 публікаціях, з яких 4 статті опубліковано у виданнях, що включені до переліку фахових у галузі психології, 1 стаття – в міжнародному періодичному виданні з психології, 2 – розділи міжнародних колективних монографій.

Обсяг та структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (168 найменувань, з них 105 – англійською мовою). Загальний обсяг дисертації складає 350 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 245 сторінках. Робота містить 38 таблиць, 40 рисунків та 2 додатки на 81 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито методологічні та теоретичні засади дослідження, висвітлено наукову новизну і практичну значущість роботи; наведено дані про апробацію і впровадження результатів дослідження у практику, подано інформацію про структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** *«Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми психологічного інфантилізму та самопрезентації особистості»* проаналізовано стан досліджуваності проблеми інфантилізму в сучасній науці, вивчено феномен інфантилізму в медико-психологічній літературі та розглянуті соціально-психологічні чинники розвитку інфантилізму.

Узагальнено позиції клінічного підходу до розуміння інфантилізму, відповідно до якого інфантилізм розглядається як вторинне явище, обумовлене наслідками фізичних хвороб. Антропо-конституціональний підхід визначає соматоморфні ознаки, які в тій чи іншій мірі детермінують інфантилізм, до яких, зокрема відносять: малі розміри скелета, відповідне зменшення органів, відсутність або затримку статевого розвитку, при якому виділяються також і ті ознаки, завдяки яким стать визначається за зовнішнім виглядом суб'єкта, тобто вторинні статеві ознаки. Інші автори виокремлюють гігантські типи інфантилізму, або інфантильну форму гігантизму: при гігантському зростанні часто має місце затримка розвитку, слабкий розвиток статевих органів, так і

певна дитячість (Г. Антон, М. Блейер, Е. Бріссо, Е. Крепелін, А. Кронфельд, П. Лоррен). Виокремлено фактори розвитку інфантилізму, зокрема: 1) отруєння; 2) інфекції; 3) травми і патологічна спадкова схильність (Г. Антон).

В межах психологічного підходу до інтерпретації інфантилізму розглядаються загальнопсихологічні (А. Адлер, Л. Виготський, З. Фрейд, К. Юнг) та вікові особливості (Г. Гуг-Гельмут, Є. Ісаєва, А. Мельникова, Г. Сухарева), а також соціальні прояви інфантилізму (Ю. Давидов).

К. Абрахам, вивчаючи питання психосексуального інфантилізму, вбачає причину його проявів у нерозвиненості зрілих психічних захистів особистості (наприклад, сублімації). А. Мельникова аналізує причини інфантилізму і робить висновок, що існує два основних фактори, які створюють умови для патологічного розвитку: ендогенний та екзогенний. І. Юркова, в якості причин, що викликають інфантилізм, розглядає важкі і тривалі кишкові розлади, а також тривалий виражений рахіт; М. Копелович виокремлює інфекційні захворювання, такі як, туберкульоз, сифіліс, малярію, запалення легенів, часті ангіни, а також родові травми черепа, захворювання мозку, погані гігієнічні умови життя, неповноцінне харчування, авітамінози. Багато вчених парціальний інфантилізм у підлітків і молодих людей не вважають патологією, а крайнім варіантом нормального дозрівання (Е. Кельмішкейт).

Вивчаючи психічний інфантилізм, автори наводять соціально-психологічні чинники його розвитку, зокрема занадто пестливе, інфантилізуюче виховання, створення «оранжерейних» умов, розвиток індустріального суспільства, в якому стало необов'язковим багато працювати для забезпечення свого життя усім найнеобхіднішим, знецінення сімейних цінностей та збільшення неповних, проблемних сімей. (М. Буянов, Ю. Давидов).

Інфантилізм розглядають і як розлад процесу інволюції дитячого розвитку (С. Виготський), і як форму порушення інтелектуальної діяльності в межах затриманого темпу психічного розвитку (А. Гур'єва, Г. Сухарева). Деякі автори інфантилізм пов'язують, першочергово, із затримкою психічного розвитку (В. Лебединський, Г. Сухарева), як дизонтогенетичні форми прикордонної інтелектуальної недостатності, викликані конституційно-генетичними, токсико-інфекційними впливами на початку життя дитини, а також інтоксикацією організму (В. Ковальов). Слід також зазначити про проблему особистісного інфантилізму, його презентантів в соціальній поведінці суб'єкта, зокрема в контексті здатності усвідомлювати та презентувати в діяльності свої думки, наміри і бажання, які не суперечать психотипу і соціотипу, розглядати та приймати існування відмінностей як можливість отримання нової інформації, а не як загрозу або причину конфлікту, брати відповідальність за відчуття, думки,

потреби, не заперечуючи їх проявів і не дописуючи їх іншим (егосинтонність та егодистонність тенденцій).

Узагальнюючи різні наукові позиції з проблеми інфантилізму, можна представити інфантилізм як глибинно-психологічне утворення, розгляд якого передбачає розуміння особистісної динаміки, міждисциплінарну інтерпретацію. На наш погляд, інфантилізм визначається трикомпонентною структурою, а саме психічним, соціальним і соматичним компонентами, як наслідком існування в єдності трьох рівнів системи життєдіяльності людини: психологічного, соціального, біологічного.

Наголошено на недостатності наукових даних щодо зв'язку самопрезентації особистості з її інфантилізмом, а також відсутності кроскультурних досліджень інфантилізму, що дало б змогу вивчити не лише особистісний інфантилізм, а й його національно-культурні особливості.

Визначено історико-психологічні підходи до дослідження самопрезентації. На думку Е. Гоффмана, незалежно від конкретного наміру, індивід завжди зацікавлений у здійсненні контролю за поведінкою інших людей. Е. Гоффман був прихильником розширеного підходу до трактування проблем самопрезентації і управління враженням, розглядаючи самопрезентацію як постійний процес, як загальну особливість соціальної поведінки особистості, що змінює свій характер залежно від цілей «актора» і обставин.

Дж. Тедеші та М. Ріес визначали самопрезентацію як навмисну усвідомлену поведінку, спрямовану на створення певного враження в оточуючих, внаслідок чого суб'єкт не лише проявляє активність, а й досягає об'єктивних цілей психологічними засобами, керуючи враженням про себе. Самопрезентація, за Д. Майерсом, відноситься до прагнення суб'єкта представити бажаний образ як для аудиторії зовні (інші люди), так і для аудиторії усередині (ми самі). Суб'єкт вчиться управляти враженням, яке він створює, виражає своє «самовизначення», показуючи себе як певний тип людини. Згідно з Б. Шленкером, самопрезентація не є лише поверхневою або маніпулятивною діяльністю, вона може також включати спробу представити аудиторії образ когонебудь, що наближається до ідеалу. Зазвичай цей образ відображає злегка змінену і покращену Я-концепцію, але він є тим, у що «актор» щиро вірить сам. Ще один напрям досліджень пов'язує самопрезентацію особистості з її прагненням до влади (І. Джонс, Т. Піттман та ін.). На думку вчених, в основі самопрезентації лежить прагнення до розширення та підтримки впливу в міжособистісних стосунках, тобто прагнення до влади. І. Джонс та Т. Піттман розуміють самопрезентацію як повністю усвідомлюваний процес, поведінку, яка вибудовується свідомо.

Загалом, самопрезентація – це будь-яка поведінка, яка має на меті створити, змінити або зберегти враження про себе в свідомості інших людей. Самопрезентація виконує три важливі функції: 1) допомагає фасилітації соціальної взаємодії; 2) дає можливість людям досягти матеріальних і соціальних винагород; 3) допомагає людям приватно будувати потрібні ідентичності. Відтак, успішна самопрезентація передбачає баланс між корисністю (представляти найсприятливіший імідж для ситуації) і правдоподібністю (переконатися, що в образ повірили інші).

Таким чином, проаналізовано теоретичні положення самопрезентації особистості як процесу управління сприйняттям навколишнього середовища через привернення уваги задля реалізації мотивації, задоволення потреб та досягнення цілей особистості, а також формування образу «Я» і підтримки самооцінки. При цьому потреби, мотиви та цілі можуть бути суто індивідуальними, а можуть нав'язуватись зовні тим середовищем, в якому знаходиться особа. У процесі самопрезентації суб'єкт управляє (активна позиція модальностей Я) враженнями оточуючих людей і таким чином створює певне ставлення до себе. Якщо засоби самопрезентації є виваженими, послідовними й постійними, відбувається формування іміджу. Внаслідок створення певного образу особа, яка його створила, отримує зворотній зв'язок від соціуму щодо власної поведінки. Реакція соціального оточення викликає емоційну (негативну або позитивну) реакцію особи. Кількість негативних або позитивних реакцій певною мірою визначає та підтримує самооцінку. Водночас з емоційною реакцією на зворотній зв'язок соціуму відбувається формування та корегування власного образу «Я».

У **другому розділі** *«Організація та дизайн емпіричного дослідження»* охарактеризовано процедуру, етапи і методи реалізації поставлених задач.

Організація дослідження психологічного інфантилізму особистості проводилась з урахуванням головних психодіагностичних принципів та вимог до організації і проведення психологічного дослідження: обґрунтованості укладеного діагностичного інструментарію, таємниці психодіагностики, наукового не нанесення збитку досліджуваним, об'єктивності висновків та ефективності пропонуваних рекомендацій. Це дозволило конкретизувати емпіричні задачі дослідження, яке проводилося в три етапи.

Перший етап (2014-2015 рр.) включав аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики, що дало змогу обґрунтувати мету і завдання дослідження для наступної розробки методичного апарату, уточнити об'єкт та предмет дослідження. *Другий етап* дослідження (2016-2017 рр.) передбачав безпосереднє проведення емпіричного дослідження, в ході якого здійснювалися

визначення, диференціація та структурування отриманих емпіричних результатів. На *третьому етапі* дослідження (2017-2019 рр.) відбувалася обробка та аналіз отриманих емпіричних даних, сформульовані висновки дослідження.

З метою узагальнення структури взаємозв'язку понять, які охоплюють коло проблем психологічного інфантилізму та самопрезентації особистості, було застосовано метод експертних оцінок з подальшим моделюванням (за процедурою факторного аналізу в системі SPSS для Windows, версія 25).

Процедура дослідження передбачала оцінку значущості 48 параметрів, які описують різні особливості прояву психологічного інфантилізму за шкалами методик: особистісний рівень («Велика п'ятірка»), рівень психологічного захисту (тест Бонда), рівень самопрезентації особистості та управління враженням (тест Лі-Куїнгла та тест Х'юїтта). До експертного оцінювання було залучено 20 експертів з України, Японії, США, Південної Кореї (з них – 5 іноземців): психологів – 5 осіб, економістів – 3, священників – 4, релігієзнавців – 3, соціологів – 2, бізнесменів – 1, юристів – 1, лікарів – 1. За результатами факторного аналізу побудовано восьмифакторну модель психологічного інфантилізму (рис.1).

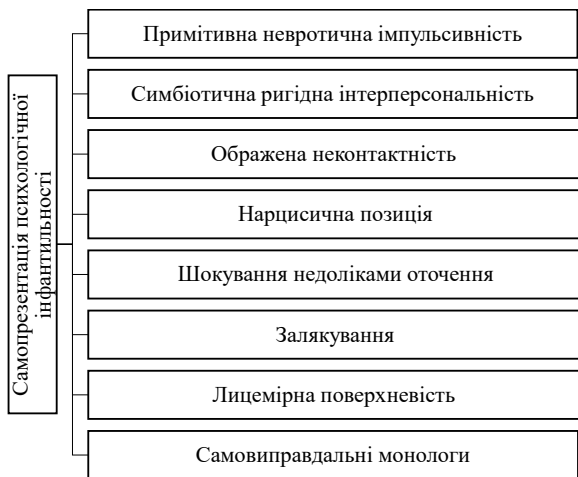

Рис. 1. Модель самопрезентації психологічного інфантилізму особистості на основі експертного оцінювання

Отже, на основі аналізу експертного оцінювання встановлено вісім факторів у структурі психологічного інфантилізму: 1) примітивна невротична імпульсивність, 2) симбіотична ригідна інтерперсональність, 3) ображена неконтактність, 4) нарцисична позиція, 4) шокування недоліками оточення, 6) залякування, 7) лицемірна поверхневність, 8) самовиправдальні монологи.

Отримані результати зумовили необхідність подальшої емпіричної перевірки самопрезентації психологічного інфантилізму особистості в кроскультурному дослідженні.

У **третьому розділі** *«Емпіричне дослідження психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості: кроскультурний підхід»* представлено результати емпіричного дослідження проблеми на матеріалах вибірок представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій. Доведено специфічну культурну обумовленість інфантилізму та моделей самопрезентації особистості.

Проведене кроскультурне дослідження за основними параметрами особистості в групах «корейці», «японці», «американці» та «українці» дало змогу виявити, що в групі «корейці» більш виражена така якість, як нейротизм, «американці» більш сумлінні, «японці» найменш нейротичні. Результати групи «українці» суттєво відрізняються від трьох інших груп, зокрема: сумління – 5,2 на противагу 21,9 («корейці»), 21,1 («японці») та 25,7 («американці»); відкритість досвіду в групі «українці» – 6,8 на противагу 14,4 («корейці»), 20,5 («японці»), 22,8 («американці»). Отримані результати засвідчують, що порівняно з представниками економічно розвинутих країн, психологічний портрет українців більшою мірою відповідає ознакам інфантилізму.

Результати, отримані за тестом П. Х'юїтта, демонструють, що групам «українці» та «корейці» більш притаманна самопрезентація досконалості (намагання представити свій образ як досконалий, створити «картину» своїх бездоганних здібностей, моральності, соціальної компетентності, абсолютної успішності тощо); американцям та японцям – поведінковий невияв недосконалості (уникання або загалом неприпустимість проявів недосконалості; приховування недоліків, помилок і «менш ідеальної поведінки»; демонстрація перебільшеної компетентності тощо).

Із захисних тактик самопрезентації (за тестом Лі-Куїнглі) найбільше значення має тактика вибачення, і найбільше вона використовується в групі «американці». Із асертивних тактик самопрезентації найбільш виражене бажання сподобатись, яке найчастіше проявляється в групі «корейці». Водночас, група

«корейці» однаково використовує захисні (25) та асертивні (25) тактики самопрезентації, у той час як інші групи частіше використовують захисні тактики самопрезентації. Аналіз стратегій самопрезентації демонструє, що група «українці» найбільше, порівняно з іншими групами, застосовує стратегію ухилення (яка відповідає незрілим, інфантильним стратегіям самопрезентації), корейці – аттрактивну поведінку (зріла стратегія самопрезентації), японці – звеличування себе, американці менш за все в особистому спілкуванні використовують силовий вплив.

Констатовано, що група «корейці» більше за всіх використовує такі захисні стилі: пасивна агресія, придушення, сублімація, гумор, заперечення, проєкція, всемогутність, реакція на зовні, фантазія. В групі «японці», у порівнянні з іншими, найбільш виражений стиль захисту – скасування, в групі «американці» – альтруїзм. Виключно групі «американці» притаманні інтелектуалізація, розділення себе. В групі «українці» найбільш вираженим стилем є пасивна агресія (однаково з групою «корейці»), реакція формування, заперечення, знецінення інших, ізоляція, споживання, регресія та післядія.

За допомогою факторного аналізу побудовано емпіричні моделі репрезентації психологічного інфантилізму в кроскультурному аспекті. Для представників корейської культурної традиції встановлено чотири фактори: «Всемогутня категоризація (категоричність)» (32,37 % загальної дисперсії), «Нарцисична домінантна ворожість» (21,34 %), «Реактивна відповідальність» (9,92 %) та «Соціальна бажаність» (4,49 %). У групі представників японської культурної традиції встановлено п'ять факторів: «Перфекціоністська демонстративність» (34,77 % загальної дисперсії), «Інтроєктивна церемоніальність» (17,45%), «Екстравертивна дієвість» (14,77 %), «Ідеалізація-дисоціювання» (4,83 %), «Просоціальна нейротична бажаність» (4,59 %). В групі представників американської культурної традиції встановлено чотири фактори: «Популістична експансивність» (34,77 % загальної дисперсії), «Правильність – раціональна альтруїстичність» (17,45 %), «Цинічність» (15,83 %), «Іміджева конкретність» (4,59 %). В групі представників української культурної традиції встановлено п'ять факторів: «Інфантильна крайнісна хвалькуватість» (28,45 % загальної дисперсії), «Проективна іпохондрична залежність» (18,58 %), «Ідеалізація – регрес» (11,21 %), «Поміркованість» (9,7 %), «Ідеалістичність» (9,23 %) (табл.1).

Моделі психологічного інфантилізму: кроскультурний вимір

Культурна предиспозиція	Особистісна обумовленість психологічного інфантилізму
Корейська культурна традиція	Всеомогутня категоризація
	Нарцисична домінантна ворожість
	Реактивна відповідальність
	Соціальна бажаність
Японська культурна традиція	Перфекціоністська демонстративність
	Інтроєктивна церемоніальність
	Екстравертивна дієвість
	Ідеалізація-дисоціювання
	Просоціальна нейротична бажаність
Американська культурна традиція	Популістична експансивність
	Правильність-раціональна альтруїстичність
	Цинічність
	Іміджева конкретність
Українська культурна традиція	Інфантильна крайнісна хвалькуватість
	Проективна іпохондрична залежність
	Ідеалізація-регрес
	Поміркovanість
	Ідеалістичність

З метою визначення взаємозв'язку показників психологічного інфантилізму, особистісних предиспозицій, тактик та стратегій самопрезентації було проведене кореляційне дослідження.

В групі представників корейської культурної традиції встановлено 31 кореляційний зв'язок, причому найбільшу кількість зв'язків мають такі чинники: *підлецування* (заперечення ($r=0,578$, $p\leq 0,01$), проекція ($r=0,579$, $p\leq 0,01$), відділення ($r=0,516$, $p\leq 0,01$), скасування ($r=0,587$, $p\leq 0,01$), всемогутність ($r=0,615$, $p\leq 0,01$), ізоляція ($r=0,530$, $p\leq 0,01$)); *перебільшення своїх досягнень* (заперечення ($r=0,542$, $p\leq 0,01$), проекція ($r=0,553$, $p\leq 0,01$), скасування ($r=0,564$, $p\leq 0,01$), відставка ($r=0,531$, $p\leq 0,01$), реакція формування ($r=0,538$, $p\leq 0,01$)); *вибачення з запереченням відповідальності* (реакція формування ($r=0,558$, $p\leq 0,01$), скасування ($r=0,563$, $p\leq 0,01$), гумор ($r=0,495$, $p\leq 0,01$), ізоляція ($r=0,566$, $p\leq 0,01$); *самовихваляння* (проекція ($r=0,592$, $p\leq 0,01$), гумор ($r=0,563$, $p\leq 0,01$), відставка ($r=0,514$, $p\leq 0,01$), заперечення ($r=0,596$, $p\leq 0,01$)).

В групі представників японської культурної традиції (39 кореляційних зв'язків) найбільшу кількість зв'язків мають показники: *нейротизм* (аутична фантазія ($r=-0,594$, $p\leq 0,01$), придушення ($r=0,536$, $p\leq 0,01$), проекція ($r=-0,569$, $p\leq 0,01$), відреагування на зовні ($r=-0,541$, $p\leq 0,01$), переміщення ($r=-0,500$,

$p \leq 0,01$), соматизація ($r = -0,569$, $p \leq 0,01$), виправдання з запереченням відповідальності ($r = -0,555$, $p \leq 0,01$), поведінковий невияв недосконалості ($r = -0,533$, $p \leq 0,01$), вербальний невияв недосконалості ($r = -0,577$, $p \leq 0,01$), виправдання з запереченням відповідальності (приємність ($r = -0,509$, $p \leq 0,01$), нейротизм ($r = -0,555$, $p \leq 0,01$), вербальний невияв недосконалості ($r = 0,598$, $p \leq 0,01$), переміщення ($r = 0,565$, $p \leq 0,01$)); *приємність* (залякування ($r = -0,524$, $p \leq 0,01$), відреагування на зовні ($r = -0,525$, $p \leq 0,01$), ізоляція ($r = 0,555$, $p \leq 0,01$), виправдання з запереченням відповідальності ($r = -0,509$, $p \leq 0,01$)).

Щодо групи представників американської культурної традиції (20 кореляційних зв'язків), то найбільшу кількість зв'язків демонструють predisposиції: *сублімація* (нейротизм ($r = 0,510$, $p \leq 0,01$), Я – втілене ($r = 0,550$, $p \leq 0,01$), Я – вторяще ($r = 0,522$, $p \leq 0,01$)); *сумлінність* (вибачення ($r = 0,507$, $p \leq 0,01$), пасивна агресія ($r = -0,527$, $p \leq 0,01$), приклад для наслідування ($r = 0,544$, $p \leq 0,01$)); *благання* (пасивна агресія ($r = 0,578$, $p \leq 0,01$), відреагування на зовні ($r = 0,545$, $p \leq 0,01$), передбачення ($r = -0,511$, $p \leq 0,01$)).

Відповідно, в групі представників української культурної традиції (22 кореляційних зв'язки) найбільшу кількість зв'язків мають фактори: *виправдання з прийняттям відповідальності* (проекція ($r = 0,531$, $p \leq 0,01$), пасивна агресія ($r = 0,512$, $p \leq 0,01$), споживання ($r = 0,515$, $p \leq 0,01$), соматизація ($r = 0,531$, $p \leq 0,01$), післядія ($r = 0,537$, $p \leq 0,01$), партнерство ($r = 0,537$, $p \leq 0,01$), *перебільшення своїх досягнень* (проекція ($r = 0,502$, $p \leq 0,01$), пасивна агресія ($r = 0,504$, $p \leq 0,01$), споживання ($r = 0,551$, $p \leq 0,01$), соматизація ($r = 0,547$, $p \leq 0,01$)); *негативна оцінка інших* (проекція ($r = 0,564$, $p \leq 0,01$), пасивна агресія ($r = 0,510$, $p \leq 0,01$), споживання ($r = 0,533$, $p \leq 0,01$), відмова скарги (іпохондрія) ($r = 0,512$, $p \leq 0,01$)); *соматизація* (перешкоджання самому собі ($r = 0,539$, $p \leq 0,01$), благання ($r = 0,549$, $p \leq 0,01$), приписування собі досягнень ($r = 0,549$, $p \leq 0,01$), перебільшення своїх досягнень ($r = 0,547$, $p \leq 0,01$)).

Таким чином, дослідження констатувало статистично значущі взаємозв'язки компонентів психологічної структури особистості та виокремлених факторів, які формують інфантильну особистість.

Відповідно до концептуальних засад дослідження інфантилізму особистості ми спирались на популярну п'ятифакторну модель, що дозволяє описати структуру особистості людини (Г. Айзенк, Д. Гілфорд, Г. Олпорт, Р. Кеттелл, П. Коста Р. Маккрей та ін.), модель перфекціоністської самопрезентації П. Х'юїтта, шкалу вимірювання тактик самопрезентації (Lee S.-J., Quigley B.), опитувальник М. Бонда для вивчення структури психологічних захистів та метод контекстного реконструювання полімодального Я. Таким чином, в кожній групі представників певної культурної традиції виокремлено фактори, які характеризують та обумовлюють через приналежність до певної

культури прояви та патерни інфантилізму особистості. За наявності цих факторів можна дійти висновку щодо інфантилізму окремого індивіда.

Порівняльний аналіз моделей психологічного інфантилізму дав змогу визначити такі диференціальні узагальнення. *Підлецування, перебільшення своїх досягнень, вибачення із запереченням відповідальності та самовихваляння* в групі представників корейської культури безперечно мають більший вплив на інші показники та вагу в діагностуванні інфантилізму людини; в групі представників японської культурної традиції це: *нейротизм, виправдання з запереченням відповідальності та приємність*; в групі американців – *сублімація, сумлінність, благання*; в групі української культурної традиції це *виправдання з прийняттям відповідальності, перебільшення своїх досягнень, негативна оцінка інших, соматизація*.

Таким чином, структура інфантильної поведінки визначається передусім культурною обумовленістю, стратегіями та тактиками самопрезентації особистості та механізмами захисту.

Відповідно до отриманих моделей розроблено та впроваджено в практику психологічного консультування програму соціально-психологічного тренінгу корекції інфантильних якостей особистості, серед завдань якої постає розвиток здатності особистості: навчитись приймати рішення та відповідати за них, сприяння становленню самопізнання і самовдосконалення; виховання емоційно-вольового аспекту, визнання власних помилок, відпрацювання навичок зрілої самопрезентації та асертивних механізмів захисту тощо.

ВИСНОВКИ

В дисертації здійснено теоретичний аналіз і вирішення поставлених наукових завдань, що полягали в емпіричному вивченні психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості у кроскультурному вимірі. Результати, отримані в ході дослідження, дають змогу сформулювати такі висновки:

1. Теоретико-методологічне узагальнення основних підходів до проблеми психологічного інфантилізму особистості дало змогу визначити систему його чинників та моделей самопрезентації. Внаслідок історико-психологічного аналізу виокремлено клінічний та психологічний підходи до вивчення інфантилізму, згідно яких інфантилізм розглядається, відповідно, як наслідок соматизації, що детермінує формування психологічно незрілої особистості на тлі відповідних морфо-функціональних та соматотипологічних ознак та суб'єктивної predisпозиції соціальної поведінки. За контекстними проявами психологічний інфантилізм розглядається у вимірах тотального, який охоплює

емоційно-вольову сферу і парціального (часткового) інфантилізму або ювенілізму на тлі порушень синхронного дозрівання емоційно-вольових та інтелектуальних функцій. Проаналізовано типологію психологічного інфантилізму за переважним походженням (конституціональний, органічний, психоендокринний, соматогенний, соціокультурний), за повнотою охоплення сфер (тотальний і парціальний, психічний і психофізичний), за віком виявлення (ювенілізм). Як глибинно-психологічне утворення психологічний інфантилізм розглядається в контексті просоціальної поведінки суб'єкта та у зв'язку з культурно-історичною обумовленістю.

В проблематиці самопрезентації визначено культурно обумовлені диспозиції, відповідно до яких персона виступає стрижневою структурою суб'єкта, що задає загальний напрям самоорганізації та самовдосконалення. Зазначено, що особистість задає напрям руху, а суб'єкт – його конкретну реалізацію через координацію вибору цілей і ресурсів індивідуальності. Відтак самопрезентація є процесом управління уявленням або враженням про себе в оточення. Під метою самопрезентації розуміємо створення і донесення свого іміджу іншим людям.

2. Представлено модель психологічного інфантилізму особистості, зміст якої охоплює диспозиції та поведінкові патерни самопрезентації, зокрема: примітивної невротичної імпульсивності, симбіотичної ригідної інтерперсональності, ображеної неконтактності, нарцисичної позиції, шокування недоліками оточення, залякування, лицемірної поверхневості, самовиправдальних монологів.

3. Встановлено культурно-обумовлені моделі та тактики самопрезентації представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій. Представникам корейської культурної традиції притаманні такі моделі інфантильної самопрезентації: «Всеомогутня категоризація (категоричність)», «Нарцисична домінантна ворожість», «Реактивна відповідальність» та «Соціальна бажаність»; представникам японської культурної традиції: «Перфекціоністська демонстративність», «Просоціальна нейротична бажаність», «Інтроєктивна церемоніальність», «Ідеалізація-дисоціювання», «Екстравертивна дієвість»; представникам американської культурної традиції: «Популістична експансивність», «Іміджева конкретність», «Правильність – раціональна альтруїстичність», «Цинічність»; української культурної традиції: «Інфантильна крайнісна хвалькуватість», «Проективна іпохондрична залежність», «Ідеалістичність», «Помірюваність», «Ідеалізація-регрес».

4. Виявлено структуру психологічного інфантилізму та обумовлені ним патерни самопрезентації представників різних культурних традицій. Встановлено, що представникам української та корейської культурної традиції більш притаманна самопрезентація демонстрації досконалості, американцям та японцям – поведінковий невияв недосконалості. Виявлено, що українцям притаманне прагнення представити досконалість власного образу й відповідна вразливість до сприйняття іншими; водночас досліджуваним американцям та японцям властива схильність оцінювати свої вчинки за помилками, які здійснюють в присутності інших людей, прагнення здаватися більш компетентними порівняно з іншими. Досліджуваним корейцям притаманна властивість уникати демонстрації недосконалості, зусиль та витрат на виконання значущих завдань, певна соціальна інтровертованість.

5. Розроблено кроскультурні моделі психологічного інфантилізму як чинника самопрезентації особистості. Встановлено, що серед захисних тактик самопрезентації в усіх групах найбільше значення має тактика вибачення, в той час як найбільше вона характеризує представників американської культури. Корейцям, відповідно, властиві захисні та асертивні тактики самопрезентації, японцям та українцям – захисні тактики самопрезентації. Водночас, представникам української культурної традиції у порівнянні з іншими групами переважно притаманною є стратегія ухилення; корейської – атрактивна поведінка, японської – звеличування себе, американської – уникання силового впливу в особистому спілкуванні.

Встановлено розподіл захисних стилів самопрезентації, зокрема пасивної агресії, придушення, сублімації, гумору, заперечення, проєкції, всемогутності, фантазії. Доведено, що серед представників японської культурної традиції найбільше виражений стиль захисту – скасування; відповідно американської – альтруїзм, інтелектуалізація, розділення себе; української – пасивна агресія, реакція формування, заперечення, знецінення інших, ізоляція, споживання, регресія та післядія. Визначено, що корейцям, американцям та українцям притаманне полімодальне Я-авторське.

6. Розроблено програму соціально-психологічного тренінгу з корекції інфантилізму особистості та розвитку адекватних моделей самопрезентації. Програма передбачає актуалізацію зрілої позиції суб'єкта, розвиток навичок саморефлексії та самопрезентації, оптимізацію кроскультурних стереотипів та стереотипів сприйняття власної культури, усвідомлення інфантильної позиції та розширення світогляду зрілої особистості.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів окресленої проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у реалізації засад

дослідження в заходах інформальної та неформальної освіти дорослих, етнокультурних досліджень, громадянської активності молоді тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, надруковані у виданнях, що затверджені як фахові в галузі психології:

1. Ільїн М. В. Проблема дослідження інфантильності особистості: медико-психологічні та соціальні чинники. *Актуальні проблеми психології: Зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Київ : ПП Лисенко, 2015. Т. IX. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 8, 343-352.

2. Mykhailo Ilin. How psychological infantilism affects the self-presentation of an individual. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Київ : Інформаційно-аналітичне агентство, 2018. Том X. Генетична психологія. Вип. 32, 102-111.

3. Ільїн М. В. Кроскультурне дослідження самопрезентації особистості, обумовленої інфантильним радикалом. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Київ : Інформаційно-аналітичне агентство, 2019. Т. X. Генетична психологія. Вип. 33, 424-434.

4. Ільїн М. В. Моделювання інфантилізму як чинника самопрезентації особистості: кроскультурне дослідження. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України*. Київ : ПП Лисенко, 2020. Т. IX. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 13. 202-211.

Стаття у міжнародному наукометричному виданні:

5. Iliin M. The Need to Study Psychological Infantilism. *Fundamental and Applied Researches In Practice of Leading Scientific Schools*, 2017, 1 (19), 113-120.

Розділ колективної монографії:

6. Mykhailo Ilin. Psychological Infantilism: History And Modernity. *Innovations in Science: The Challenges of Our Time*. Monograph. Edited by Dei M., Rudenko O., Tsekhmister Ya. & Lunov V. Hamilton : Accent Graphics Communications & Publishing. 2018, 247-261.

7. Mykhailo Ilin. How psychological Infantilism affects the self-presentation of an individual: to the issue of social integration. *Association Agreement: Driving Integrational Changes*. Monograph. Edited by Dei M., Rudenko O., Tsekhmister Ya. & Lunov V. Chicago: Accent Graphics Communications. 2019, 745-753.

АНОТАЦІЇ

Ільїн М. В. Психологічний інфантилізм як чинник самопрезентації особистості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01 – загальна психологія, історія психології. – Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2020.

У дисертації представлений теоретичний та емпіричний аналіз проблеми інфантилізму, визначено головні підходи до її дослідження. Вивчено феномен інфантилізму в медико-психологічній літературі та розглянуті соціально-психологічні чинники розвитку інфантилізму.

Визначено структуру психологічного інфантилізму, представлену такими патернами: примітивна невротична імпульсивність, симбіотична ригідна інтерперсональність, ображена неконтактність, нарцисична позиція, шокування недоліками оточення, залякування, лицемірна поверхневність, самовиправдальні монологи. Встановлено, що моделі психологічного інфантилізму представників української, японської, корейської та північно-американської культурних традицій мають специфічну культурну обумовленість.

Розроблено програму соціально-психологічного тренінгу з корекції інфантилізму особистості та розвитку адекватних моделей самопрезентації.

Ключові слова: особистість, структура особистості, інфантилізм, самопрезентація, захисні механізми, кроскультурний аналіз.

Ильин М. В. Психологический инфантилизм как фактор самопрезентации личности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата психологических наук по специальности 19.00.01 – общая психология, история психологии. – Волынский национальный университет имени Леси Украинки, Луцк, 2020.

В диссертации представлен теоретический и эмпирический анализ проблемы инфантильности, определены главные подходы к ее исследованию, рассмотрены социально-психологические факторы развития инфантильности.

Инфантильность рассматривается как несоответствие («детскость») поведения взрослого человека возрасту и показателям психологического развития, проявление социальной незрелости, эгоцентризма. Проанализирована типология психологического инфантилизма (конституциональный, органический, психоэндокринный, соматогенный, социокультурный, тотальный и парциальный, психический и психофизический). Как глубинно-психологическое образование психологический инфантилизм рассматривается в контексте социального поведения субъекта и в связи с культурно-исторической обусловленностью.

В проблематике самопрезентации определены культурно обусловленные predispositions, согласно которым persona выступает стержневой структурой субъекта, задает общее направление самоорганизации и саморазвития. Отмечено, что личность задает направление движения, а субъект – его

конкретную реализацию через координацию выбора целей и ресурсов индивидуальности. Под целью самопрезентации понимается создание и донесение своего имиджа другим.

Доказано функциональную обусловленность психологического инфантилизма и моделей самопрезентации личности, которая определяется спецификой стратегий и тактик самопрезентации, личностными predispositionами, напряженностью механизмов психологических защит и полимодальностью Я. Определена структура психологического инфантилизма, представленная такими паттернами: примитивная невротическая импульсивность, симбиотическая ригидная интерперсональность, обиженная неконтактность, нарциссическая позиция, шокирование недостатками окружения, запугивание, лицемерная поверхностность, самооправдывающие монологи. Установлено, что модели психологического инфантилизма представителей украинской, японской, корейской и северо-американской культурных традиций имеют специфическую культурную обусловленность.

Разработана программа социально-психологического тренинга коррекции инфантильности личности и развития адекватных моделей самопрезентации. Программа предусматривает актуализацию зрелой позиции субъекта, развитие навыков саморефлексии и самопрезентации, оптимизацию кросскультурных стереотипов и стереотипов восприятия собственной культуры, осознание инфантильной позиции и расширение кругозора зрелой личности.

Ключевые слова: личность, структура личности, инфантильность, самопрезентация, защитные механизмы, кросскультурный анализ.

Ilin M.V. Psychological infantilism as a factor in personality self-presentation. - Manuscript.

The dissertation for obtaining the scientific degree of the Candidate of Psychological Sciences (PhD) in specialty 19.00.01 – General Psychology, History of psychology. – Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2020.

The dissertation presents a theoretical and empirical analysis of the problem of infantilism, identifies the main approaches to its study. The phenomenon of infantilism in the medical and psychological literature is studied and the socio-psychological factors of infantilism development are considered.

The structure of psychological infantilism represented by the following patterns: primitive neurotic impulsivity, symbiotic rigid interpersonally, offended non-contact, narcissistic position, shock by the shortcomings of the environment, intimidation, hypocritical superficiality, self-justifying monologues. It was revealed that the models of psychological infantilism of representatives of the Ukrainian, Japanese, Korean and North American cultural traditions have specific cultural determinants.

The program of social and psychological training on correction of infantilism of the person and development of adequate models of self-presentation is developed.

Key words: personality, personality structure, infantilism, self-presentation, protective mechanism, cross-cultural analysis.

Підписано до друку: 17.11.2020 Формат: 60×84/16.
Папір офсетний. Умов. друк. арк. 0,9. Уч.-видав. арк. 1.0
Друк цифровий. Наклад 100 прим. Замовлення № 1239.
Надруковано: ТОВ «Гнозіс», м. Київ, вул. Межигірська 82-а.

